

РЕЦЕНЗИЯ

**на научния труд и учебната дейност
на доц. д-р Мария Петрова Кърджиева,
представени за участие в конкурс за заемане
на академична длъжност „професор“
в ПН 8.3. „Музикално и танцово изкуство“, специалност „Хореография“,
обявен в ДВ бр. 72 от 22.08.2023 г. за ВСУ „Черноризец Храбър“**

**Рецензент: проф. Даниела Кирилова Дженева – АМГИИ Пловдив
ПН „Музикално и танцово изкуство“, специалност „Хореография“**

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на Заповед № 728 от 20.10.2023 г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“, както и на документи, постъпили по конкурса, обявен от ВСУ (ДВ, бр. 72 от 22.08.2023 г.) и на интернет страницата на университета за нуждите на катедра „Изкуства“ към Архитектурен факултет. Представените по конкурса документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Инструкция № 6 към Наредба № 3 за академичния състав на ВСУ „Ч. Храбър“. Процедурата по конкурса е коректно спазена.

1. Общо представяне на получените материали

За участие в обявения конкурс са подадени документи единствено от доц. д-р Мария Петрова Кърджиева от катедра „Изкуства“ при ВСУ „Ч. Храбър“ гр. Варна. Тя е представила списък от общо шест заглавия, в т. ч. четири публикации в научни издания и две монографии, като едната е предложена за основен хабилитационен труд. Към конкурса са приложени и две водещи творчески изяви: идея и режисура на Концерт-спектакъл „България – един

завет“, 3 март 2019 г. и идея и режисура на Фолклорен празничен концерт „Аз българин съм се родил“, 3 март 2021 г.

Представени са и всички други изискуеми документи: дипломи и сертификати относно квалификацията на кандидата, справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и ал. 3 от ЗРАСРБ, справка за дейността на доц. д-р Мария Кърджиева по критериите и показателите за оценка на кандидата във връзка с учебната дейност, във връзка с научноизследователската дейност, списък с научни публикации, справка за цитиранията, авторска справка за научните приноси и всички други необходими документи за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“. Представените монографии и другите публикации не повтарят научната продукция на кандидата до този момент. Изпълнени са минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и ал. 3 от ЗРАСРБ, съответно и на изискванията по чл. 26, ал. 5 от ЗРАСРБ.

2. Данни за кандидата

Мария Кърджиева е родена на 18.11.1974 г. в гр. Шумен. Професионалното ѝ развитие в танцовото изкуство стартира в АНПТ „Варна“, където работи като артист-балетист от 1995 г. до 2001 г. Тази ангажираност окончателно предопределя бъдещето ѝ развитие на хореограф-педагог и режисьор. През същия период е ръководител в детската танцова школа към РДВР – гр. Варна и ОУ „Софроний Врачански“ – гр. Варна.

През 2000 г. завършва бакалавърска степен с първия випуск на специалност „Хореография“ във ВСУ „Ч. Храбър“. През 2002 г. се дипломира като „магистър“ хореограф-режисьор в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив. От 2003 г. тя е назначена като асистент в специалност „Хореография“, а осем години по-късно и като „Главен

асистент“. Преподава основни дисциплини за Българската народна хореография. Хореограф е на студентски ансамбъл „Академика“, поддържа сайта на Академичен танцов театър и нещо изключително важно за всички студенти и преподаватели от специалността, изцяло се грижи за съхранението и попълването на аудио-визуалния фонд на ПН „Музикално и танцово изкуство“.

Вярна на стремежа си за професионално израстване и реализация, през 2013 г. придобива образователната и научна степен „доктор“ с дисертационен труд на тема „Съвременни подходи за усъвършенстване на управлението на фолклорното сценично изкуство“. От 2015 г. заема академичната длъжност „Доцент“ след публикуване на монографичен труд „Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа“. Фактически доц. д-р Мария Кърджиева е свързана с танца в различните му аспекти. Преминава през любителското и професионално танцово изкуство, различните степени на обучение, за да стане утвърден специалист в изследователската, образователна и творческа дейност.

По настоящем участва в журита на редица утвърдени национални конкурси за музикален и танцов фолклор. Член е на: Съюза на българските музикални и танцови дейци; Дружеството на хореографите в гр. Варна; Съюза на учените – гр. Варна; Редакционната колегия на електронното списание на ВСУ, раздел „Изкуства и дизайн“. Удостоена е с „Нагръден знак“ – сребърен по повод 20 години ВСУ „Черноризец Храбър“ и със „Сребърен пръстен“ на ВСУ във връзка с 25 годишнината на Академичен танцов театър.

3. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

Оценката ми за учебно-педагогическата дейност на кандидатката е висока поради факта, че вече 20 години тя е утвърден преподавател във Варненски свободен университет. За ОКС „бакалавър“ преподава дисциплините: „Хореографска композиция и режисура“, „Методика на преподаване на българските народни танци“, „Етнография“, „Фолклорни експедиции“, „История и образци на българската хореография“, „Сценично оформление“ и „Културни политики“. В ОКС „магистър“ преподава дисциплините: „Хореографска режисура на танцов спектакъл“, „Артмениджмънт“ и „Маркетинг в сценичните изкуства“. Богата палитра от дисциплини в двете образователни степени, за които доц. д-р Мария Кърджиева, освен че има нужната експертиза за провеждане на аудиторни и извънаудиторни занятия, също така се грижи за актуалното състояние на учебната документация. По отношение на ОНС „доктор“ е била научен ръководител на успешно защитил докторант – Айше Реджеб с дисертационен труд на тема: „Танцовият фолклор в турската традиционна сватба от южното Лудогорие – история и съвременност“. Има издадено учебно-методическо пособие „Методически указания за подготовка, разработка и защита на дипломна работа за специалност „Хореография“ (ОКС „бакалавър“).

Научен ръководител е на квалификационен курс „Ръководители на състави за автентичен фолклор“. Академичен наставник е по Проект „Студентски практики“. Участвала е в провеждането на три майсторски класа и два уъркшопа от 2019 г. до сега.

4. Обща характеристика на научната продукция на кандидата

Както вече подчертах, силните страни в кандидатурата на доц. д-р Мария Кърджиева се дължат на нейната многогодишна и пространна подготовка за научна дейност. Всъщност вече 20 години тя не само преподава, но целенасочено и системно съчетава образователната и научна дейност. В предложените ни за рецензирани публикации, авторката съчетава научната възискателност с уменията да излага на достъпен език характерните изрази и понятия от емпиричното проучване на специфични фолклорни и краеведски аспекти.

Основен акцент в настоящата кандидатура за академичната длъжност „професор“ е монографията на доц. д-р Мария Кърджиева. Очевидно тя е стойностен и едновременно с това увлекателен научен труд, изследващ историческите процеси, бита и фолклора на населението от района на Сърта. Проучването обхваща 18 села от най-високата част на Провадийското плато, обособени като самостоятелен етнографски подрайон, независимо от административното делене и утвърждаване през годините. Изборът на темата е сериозно предизвикателството за задълбочено изследване на влиянието на историческите процеси върху самосъзнанието и традиционната култура на местното население. Своеобразен акцент в тази разработка е проучването на фолклорните традиции от с. Блъсково, Провадийско. Събраният и анализиран емпиричен материал е доказателство за това, че там където родовата памет е силна и се предава на поколенията има основание за трайно съхранение на народните нрави, обичаи и свързаните с тях фолклорни прояви. Трудът е структуриран в три глави, които хронологично разкриват основните характеристики на този фолклорен резерват.

В първа глава, озаглавена „Обща характеристика на местността Сърта“ Мария Кърджиева прави задълбочен анализ на историческите и краеведски проучвания за произхода на местното население. Търси доказателства за етногенезиса на жителите в селищата на Сърта още от древността до наши дни. Подчертава, че съвременния облик на етнографския профил е повлиян от поредица преселения и изселвания на населението от Средновековието до днес. Убеждава ни, че този своеобразен географски и исторически кръстопът е устойчива крепост на духа на „съртовците“, за тяхното религиозно и културно самоопределение. Особен интерес предизвиква последната част, посветена на връзката хърцои - съртовци. Изследването е наситено с много фактология и е анализирано през призмата на редица утвърдени автори. Текстът има завладяваща динамика, която е предопределена от съпоставянето на различните мнения и доказателства. Като извод в края на тази част е синтезирано обобщението, че съществуват някои локални особености като различните етносни групи, оставили своите следи, материални и духовни, но населението днес се именува „съртовци“, потомци на траки, славяни, прабългари, хърцои, Богове. (бог Хърс или бог Перун б.а.)

Във втора глава „Фолклорната традиция на Сърта“ (по материали от с. Блъсково, Провадийско) заглавието и темата напълно се препокриват. Изложението на фактологията е много интересно и варира от емоционален, художествен подход до конструктивни анализи и изводи. Тук доц. д-р Мария Кърджиева е събрала неподправени разкази на информатори за местни предания от миналото, за характерни обичаи и свързаните с тях обреди. Съдържанието е разделено в шест части като всяка от тях е с живописно заглавие:

„Тропотът на конницата на султан Мурад I още се чува в околностите на Блъсково“ ни запознава с историческата фактология за селото, както и със страховити разкази за турското нашествие и последствията за местното население.

В „Имената говорят“ се прави интересна алегория за връзката на имената на селищата със съдбата на хората, а от там и с влиянието им върху техния бит и култура. В текста се осъществява плавен преход към празниците и обичаите в изследваните села.

„В село Блъсково звън на Каракуки гони „лошото““ ни запознава с празнични текстове и практики за Коледуване, Ивановден, Бабинден, Трифон Зарезан, Сирни Заговезни (Каракуки), Лазаровден, Гергьовден, Пеперуда и Герман. Подчертава се, че голяма част от обичаите са запазени и до днес благодарение на Читалището като културно средище.

Следва „Читалище от един сандък. НЧ „Развитие - 1903““. И тук съдържанието е подплатено от увлекателни разкази на информатори и автентични материали (вкл. снимки) за неговото съхранение през годините.

„Спомен“ е разказ за родовата памет, като най-силния пазител на българската фолклорна традиция.

Последната част „Животът в село Блъсково през погледа на фотографията“ включва поредица от черно-бели снимки от началото на ХХ век. Този доказателствен материал е подбран от личните колекции на информаторите и публични обнародвания през годините.

Чрез трета глава „Танцовата традиция на Сърта“ доц. д-р Мария Кърджиева ни насочва към тема, представляваща особен интерес за всички хореографи – доколко танцовите образци са съхранени в автентичен вид, дали са видоизменени през годините или са напълно

загубени според информаторите. За тази цел тя провежда анализ в три етапа.

Първоначално съпоставя характерни хора за с. Блъсково, описани и публикувани в сп. „Танцово изкуство“ през 1975 г. и в последствие записани от нея в читалището на селото през 2019 г. Това са „Куцанка“, „На две страни“, „Лявата – повръщанката“ и „Изхвърли кондак“. За всяко едно по отделно тя прави ползотворни изводи на базата на сравнението на външните белези – наименование, форма на хорото, посока, участници и музикален съпровод. Така също съпоставя и специфичните характеристики като тактов размер, стил на изпълнение на танцовите елементи и обем на танцовата фраза.

Във втория етап изследва хора, за които няма писмени сведения в региона и тя ги описва за първи път – „Тропанка“ и „Трите пъти“. Търси техните корени в с. Блъсково, от коя етнографска група са повлияни, аналогични музикални образци в близост и други външни и стилови характеристики, които могат да ни насочат към техния произход.

В третия етап е описана методиката по издирване на хора, за които има спомени, но вече не битуват в селото. Доц. д-р Мария Кърджиева провокира информаторите така, че да възстановят четири основни движения от „Джоката“, които описва с цел съхранението им.

Тази последна част за трансформацията на танцовата традиция е изключително интересна от научно и практико-приложно естество. Направените анализи извеждат извода, че промени има във всички компоненти на хорото. Доц. д-р Мария Кърджиева разглежда факторите, довели до този обрат и формулира осем основни признака за тези процеси.

Настоящата монография е поредната стъпка към индивидуалното израстване на един утвърден преподавател. Научните методи, които

прилага към изследването доказват нейните широкообхватни интереси към фолклора, хореографията и народните танци. За щастие доц. д-р Мария Кърджиева е насочила своя професионален и емоционален интерес към фолклорното наследство на Съртовската етнографска група. Задълбоченото проучване на историята, бита и фолклора на с. Блъсково, Провадийско ни дава пространна представа за процесите по съхранението и развитието на традиционната музикално-танцова култура.

5. Научни и научно-приложни приноси

Тематиката на представената научна продукция е актуална и интересна. Приветствам изведените от доц. д-р Мария Кърджиева приноси и съм напълно съгласна с тях.

За първи път се изследва така всеобхватно преходния район „Сърта“. Проучените и анализирани обичаи са една добра основа за съхранение на интересни моменти от празничния календар на месното население с цел тяхното експониране пред обществото.

В процеса на научното изследване „Сърта“ се извежда като отделен етнографски район. Анализирани и обобщени са редица характерни и стилкови особености на хората, игрите, музиката, говора и други аспекти от бита на населението.

Определено приносен характер има и монографията „Петър Ангелов. Живот с душата на танца.“. Трудът е изпълнен с фактология, представяща ни живота и творчеството на емблематичен за Българската народна хореография творец и педагог.

6. Лични впечатления

Настоящата кандидатура е поредната стъпка към индивидуалното израстване на един утвърден преподавател. В своята образователна и научна дейност тя използва разнообразни принципи и методики като по този начин свързва автентичния фолклорен материал с най-съвременните форми на комуникиране, сценични прояви и различни подходи към публиката.

7. Бележки и препоръки

Препоръчвам на доц. д-р Мария Кърджиева да продължава да се грижи за студентите си като им разкрива огромното богатство на Българския фолклор и ги стимулира в тяхното обучение с теренни проучвания, теоретични разработки и художественотворчески реализации, както до сега.

8. Заключение

След запознаване с представените по конкурса материали, анализ на тяхната значимост и оценка на съдържащите се в тях научно-приложни приноси давам своята положителна оценка и препоръчвам на уважаемото Научно жури да предложи на Научния съвет при ВСУ „Ч. Храбър“ да избере доц. д-р Мария Петрова Кърджиева да заеме академичната длъжност „професор“ в ПН „Музикално и танцово изкуство“ по специалност „Хореография“.

06.11.2023 г.

Рецензент:

/проф. Даниела Дженева/